

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธเจ้า ตรัสรู้เมื่อวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือนวิสาขะหรือเดือน ๖ ณ ใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ ตำบลอุรุเวลาเสนานิคม แคว้นมคธ ประเทศอินเดีย ๔๕ ปี ก่อนพุทธศักราช หลังจากพระพุทธเจ้า ตรัสรู้แล้ว ได้เสวยวิมุตติสุขอยู่เป็นเวลา ๗ สัปดาห์ จากนั้นทรงเห็นว่าพระธรรมที่พระองค์ทรงบรรลุ นั้นมีความละเอียดอ่อน สุขุมคัมภีรภาพ ยากต่อบุคคลจะรู้ เข้าใจและปฏิบัติได้ ทรงเกิดความท้อ พระทัยว่าจะไม่แสดงธรรมโปรดมหาชน ดังปรากฏในพระไตรปิฎกดังนี้

ครั้นล่วง ๗ วัน พระผู้มีพระภาคทรงออกจากสมาธิ แล้วเสด็จจากควางตันราชายตนะไปยังต้น อชปาลนิโครธ ทราบว่า พระองค์ประทับอยู่ ณ ควางตันอชปาลนิโครธนั้นขณะเมื่อทรงหลีกเร้น อยู่ในที่สงัด ทรงเกิดความดำริขึ้นในพระทัยว่า “ธรรมที่เราได้บรรลุแล้วนี้ ลึกซึ้ง เห็นได้ยาก รู้ตามได้ยาก สงบประณีตไม่เป็นวิสัยแห่งตรรก ละเอียด บัณฑิตจึงจะรู้ได้ สำหรับหมู่ประชา ผู้ร้นรมย์ด้วยอาลัย ยินดีในอาลัย เพลิดเพลินในอาลัย ฐานะอันนี้ย่อมเป็นสิ่งที่เห็นได้ยาก กล่าวคือหลักอทิปปัจจยตา หลักปฏิจสมุปบาท ถึงแม้ฐานะอันนี้ก็เห็นได้ยากนัก กล่าวคือความสงบแห่งสังขารทั้งปวง ความสลัดอุปธิทั้งปวง ความสิ้นตัณหาวิราคะ นิโรธ นิพพาน ก็ถ้าเราจะพึงแสดงธรรม และผู้อื่นจะไม่เข้าใจซึ่งต่อเรา ข้อนั้นก็จะเป็นความ เหน็ดเหนื่อยเปล่าแก่เรา จะพึงเป็นความลำบากเปล่าแก่เรา”อนึ่งเล่า อนัจฉริยคาถาเหล่านี้ที่ไม่เคยทรงสดับมาก่อน ได้ปรากฏแจ่มแจ้งแก่พระผู้มีพระภาคว่าอนัจฉริยคาถาบัดนี้ เรายังไม่ควรประกาศธรรมที่เราได้บรรลุด้วยความลำบากเพราะธรรมนี้ ไม่ใช่สิ่งที่ผู้ถูกราคะและโทสะ ครอบงำ จะรู้ได้ง่ายแต่เป็นสิ่งที่พาทวนกระแส ละเอียด ลึกซึ้ง รู้เห็นได้ยาก ประณีต ผู้กำหนด ด้วยราชา ถูกกองโมหะหุ้มห่อไว้ จักรู้เห็นไม่ได้ เมื่อพระองค์ทรงพิจารณาดังนี้ พระทัยก็น้อมไป เพื่อการชวนชวนน้อย มิได้น้อมไปเพื่อแสดงธรรม^๑

แต่เมื่อพระพุทธองค์ทรงพิจารณาโดยเปรียบบุคคล (เวไนยสัตว์) กับดอกบัวแล้วพบว่ายังมี บุคคลที่สามารถรู้ธรรมอันยากยิ่งได้ จึงตัดสินใจพระทัยที่จะประกาศพระศาสนา ดังปรากฏใน พระไตรปิฎกดังนี้

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงรับคำทูลอาราธนาของพรหม และเพราะอาศัยพระกรุณาใน หมู่สัตว์ ทรงตรวจดูโลกด้วยพุทธจักขุ เมื่อทรงตรวจดูโลกด้วยพุทธจักขุ ได้เห็นสัตว์ทั้งหลาย

^๑ วิ.ม (ไทย) ๔/๗/๑๑-๑๒

ผู้มีฐลีในตาน้อย มีฐลีในตามาก มีอินทรีย์แก่กล้า มีอินทรีย์อ่อน มีอาการดีมีอาการทราม สอนให้รู้ได้ง่าย สอนให้รู้ได้ยาก บางพวกมักเห็นปรโลกและโทษว่าน่ากลัวก็มี บางพวกมักไม่เห็นปรโลกและโทษว่าน่ากลัวก็มีมีอุปมาเหมือนในกอบุบล ในกอบปทุม หรือในกอบุณทริก ดอกอบุบล ดอกปทุม ดอกบุณทริก บางดอกที่เกิดในน้ำ เจริญในน้ำ ยังไม่พ้นน้ำ จมอยู่ในน้ำ ดอกอบุบล ดอกปทุม ดอกบุณทริก บางดอกที่เกิดในน้ำ เจริญในน้ำ อยู่เสมอน้ำ ดอกอบุบล ดอกปทุม ดอกบุณทริก บางดอกที่เกิดในน้ำ เจริญในน้ำ ขึ้นพ้นน้ำ ไม่แต่น้ำ ฉนั้นใดพระผู้มีพระภาคทรงตรวจดูโลกด้วยพุทธจักขุ ได้เห็นสัตว์ทั้งหลาย ผู้มีฐลีในตาน้อย มีฐลีในตามาก มีอินทรีย์แก่กล้า มีอินทรีย์อ่อน มีอาการดี มีอาการทราม สอนให้รู้ได้ง่าย สอนให้รู้ได้ยาก บางพวกมักเห็นปรโลกและโทษว่าเป็นสิ่งน่ากลัวก็มี บางพวกมักไม่เห็นปรโลกและโทษว่าเป็นสิ่งน่ากลัวก็มี ฉนั้น^๒

เมื่อพิจารณาแล้วจึงเริ่มประกาศพระศาสนา โดยได้เสด็จไปโปรดพระปัญจวัคคีย์ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสี เมื่อจบพระธรรมเทศนา ดวงตาเห็นธรรมอันปราศจากฐลีมลทิน จึงเกิดขึ้นแก่พระโกณฑัญญะ จนทำให้บรรลุปะเป็นพระโสดาบัน พระโกณฑัญญะจึงกราบทูลขออุปสมบทในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ นับเป็นพระสงฆ์องค์แรกในโลก และพระรัตนตรัยจึงเกิดขึ้นในโลกเช่นกันในวันนั้น ต่อมา พระองค์ได้ทรงแสดงธรรมอื่น ๆ เพื่อโปรดพระปัญจวัคคีย์ที่เหลืออีก ๔ องค์จนบรรลุปะเป็นพระโสดาบันทั้งหมด ต่อมาทรงแสดงธรรมอนัตตลักขณสูตร ซึ่งทำให้พระปัญจวัคคีย์บรรลุปะเป็นพระอรหันต์ทั้งสิ้น ทรงแสดงธรรมโปรดยสกุลบุตรและสหายจำนวน ๕๔ คน สำเร็จเป็นพระอรหันต์ จึงมีพระอรหันต์ในโลก ๖๑ องค์^๓

ในระยะแรกพระพุทธเจ้าได้เสด็จจาริกออกเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปทั่วชมพูทวีปพระองค์เดียว เมื่อมีสาวกมากขึ้น ก็ให้พุทธสาวกออกเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วย ทำให้พระพุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรืองและแผ่ขยายไปในชมพูทวีปอย่างรวดเร็ว และชาวชมพูทวีปพากันละทิ้งลัทธิเดิมแล้วหันมานับถือเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนามากขึ้น เป็นลำดับ

พระพุทธองค์ได้รับยกย่องว่าทรงเป็น “พระบรมครู” หรือ “ศาสดาเอก” ในโลกเพราะพระองค์ทรงมีวิธีสอนที่ดีเยี่ยม ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม สามารถทำให้ผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้ง มีคำกล่าวว่า ถ้าพระพุทธองค์ทรงตัดสินพระทัยจะแสดงธรรมโปรดใคร เขาผู้นั้นย่อมได้บรรลุมรรคผลไม่ระดับใดก็ระดับหนึ่ง ตามกำลังสติปัญญาและบารมีของบุคคลนั้น^๔ และนอกจากนั้นวิธีการเผยแผ่ธรรมของพระพุทธเจ้านั้น พระองค์ทรงใช้พุทธวิธีในการสอนได้อย่างมีระบบ มีผลสัมฤทธิ์ทำให้พระพุทธศาสนา

^๒ วิ.ม. (ไทย) ๔/๙/๑๔.

^๓ ดูรายละเอียดใน วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๒-๓๑/๑๘-๔๐.

^๔ รังสรรค์ พิมพ์ช่างทอง, **วิธีการสอนของพระพุทธเจ้า**, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : [http://www.gotoknow.org/blogs/posts/350245\[๕ ม.ค. ๒๕๕๕\]](http://www.gotoknow.org/blogs/posts/350245[๕ ม.ค. ๒๕๕๕]).

ได้ประดิษฐ์ฐานอย่างมั่นคงถาวรมาจนถึงปัจจุบันนี้ เพราะทรงมีพระคุณสมบัติในฐานะผู้ส่งสารที่มีจุดมุ่งหมาย มีวิธีการสอนมีอุบายประกอบการสอน มีรูปแบบการสอนเป็นอย่างดี^๕

วิธีการสอนของพระพุทธเจ้าที่ปรากฏในอรรถกถาธรรมบท ได้กล่าวถึงรูปแบบการสอนแบบอุปมาอุปไมยของพระพุทธเจ้า โดยแสดงรายละเอียดว่าเป็นวิธีการสอนที่พระองค์ทรงนำเอาสิ่งต่างๆ มาเป็นอุปกรณ์ประกอบการสอนโดยทรงใช้วิธีการเปรียบเทียบ เป็นวิธีการสอนเพื่อให้สรรพสัตว์เข้าถึงธรรมได้ง่ายขึ้น เป็นการทำเรื่องที่เข้าใจยากให้เป็นเรื่องเข้าใจง่าย เปรียบเทียบนามธรรมให้เห็นเป็นรูปธรรมได้อย่างชัดเจนเปรียบเสมือนหางของทีที่คว่ำ เหมือนเปิดของที่ปิด เหมือนชี้ทางกับผู้เดินทางไม่ให้หลงทาง เหมือนจุดประทีปเอาไว้ในที่มืด^๖ ซึ่งเป็นการอุปมาว่าพระพุทธองค์ทรงทำเรื่องที่ลึกซึ้งเข้าใจยากให้ปรากฏความหมายเด่นชัดออกมาและเข้าใจง่ายขึ้น

ตลอดระยะเวลา ๔๕ ปีแห่งการประกาศพระศาสนา พระพุทธเจ้าทรงได้ชื่อว่าเป็นบรมครูที่ควรนำมาเป็นแบบอย่าง โดยเฉพาะด้านการถ่ายทอดความรู้แก่ศิษย์ สิ่งที่เห็นได้ชัดในพุทธวิธีสอนของพระพุทธเจ้า คือ เทคนิคการสอนที่อาศัยอุปกรณ์ที่มีอยู่ในธรรมชาติประกอบการอธิบาย ทำให้ผู้ฟังเข้าใจได้ง่ายขึ้น ปัจจุบันเรียกว่าสื่อประกอบการสอน ที่ทำให้วิชาทางธรรมที่เป็นเรื่องอธิบายได้ยากในสมัยพุทธกาล ยังไม่มีอุปกรณ์การสอนชนิดต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นไว้เพื่อการสอนโดยเฉพาะเหมือนสมัยปัจจุบัน หากจะใช้อุปกรณ์บ้าง ก็คงต้องอาศัยวัตถุสิ่งของที่มีอยู่ในธรรมชาติ หรือเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่ผู้คนใช้กันอยู่ สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึง พระอัจฉริยภาพด้านการใช้สื่อการสอน เพื่อให้พุทธบริษัทเข้าใจในเนื้อหาธรรมได้ง่ายยิ่งขึ้น แนวคิดเรื่องสื่อหรืออุปกรณ์การสอนที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในอดีต จึงควรค่าแก่การศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เพราะทำให้“ธรรมะ”ที่ทรงค้นพบและยากแก่การเข้าใจ แต่สื่อการสอนธรรมที่พระพุทธองค์ใช้ประกอบการสอนทำให้บุคคลที่เป็นเวไนยสัตว์ทั้งหลายได้เข้าใจใน“ธรรมะ” และสามารถนำไปปฏิบัติสามารถบรรลุนิพพาน หรือพ้นทุกข์ได้อย่างแท้จริงตามจุดมุ่งหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา^๗

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงกลวิธีและอุบายประกอบการสอน ของพระพุทธเจ้า ที่เหมาะสมกับจริตหรือความต้องการของบุคคลนั้นๆ และทำให้การเผยแผ่ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์นั้น ประกอบด้วย กลวิธีและอุบายประกอบการสอน ๑๐ ประการ ได้แก่ การยกอุทาหรณ์และนิทานประกอบ การเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมาอุปไมย การใช้สื่อธรรมชาติใกล้ตัว

^๕ พระมหาทวี มหาปัญญา (ละลง), การสื่อธรรมของพระพุทธเจ้า, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://cdn.gotoknow.org/assets/media/files/000/720/702/original_Buddha-4.doc?1305471475 [๕ ม.ค. ๒๕๕๕].

^๖ ดูรายละเอียดใน ม.ม. (ไทย) ๑๓/๒๐๑-๒๐๖/๒๓๙-๒๔๔.

^๗ รุ่งนิภา พัฒนพฤษชาติ, พระพุทธเจ้าบรมครูเอกของโลก, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.uniserv.buu.ac.th/forum2/topic.asp?TOPIC_ID=4884 [๕ ม.ค. ๒๕๕๕].

การสาธิตให้ดูหรือทำให้ดูเป็นตัวอย่าง การใช้ภาษาแบบโวหารธรรมหรือการใช้ภาษาผสมกับปฏิภาณ ไหวพริบ การเลือกคน การรู้จักจังหวะและโอกาส เพื่อรอความพร้อมของผู้รับฟัง การยืดหยุ่นในการสอน การลงโทษและให้รางวัล และวิธีแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า^๔

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการใช้สื่อการสอนธรรม กลวิธีและอุบายประกอบการสอน ของพระพุทธองค์นั้นเป็นไปในลักษณะการใช้สื่อการสอนธรรม ที่เหมาะสมกับจริตหรือความต้องการของบุคคลที่แตกต่างกันไป ทำให้การเผยแผ่พระศาสนาประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕ ต้องการให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาในด้านกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา และมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลนั้น สภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้เปลี่ยนแปลงไป ครูต้องปรับบทบาทหน้าที่ จากผู้สอน ผู้บรรยาย เป็นผู้ส่งเสริม สนับสนุนนักเรียนให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองมากที่สุด โดยอาศัยกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้และสื่อวัตกรรมการเรียนการสอน ในหมวด ๔ แนวการจัดการศึกษา มาตรา ๒๒ ระบุว่าจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ มาตรา ๒๔ การจัดกระบวนการเรียนรู้ได้กำหนดให้สถานศึกษาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดย จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้พร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ และหมวด ๙ เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ในมาตรา ๖๖ ระบุว่าผู้เรียนมีสิทธิได้รับการพัฒนาขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในโอกาสแรกทำได้ เพื่อให้มีความรู้และทักษะเพียงพอที่จะใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต^๕ นอกจากนั้นหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ได้ระบุแนวทางในการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง โดยเน้นการใช้สื่อการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ

^๔ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พุทธวิธีในการสอน**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๒), หน้า ๕๒-๖๔.

^๕ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕**, (กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค, ๒๕๔๕), หน้า ๘-๙.

เหมาะสม หลากหลาย สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ ธรรมชาติของสาระการเรียนรู้ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน^{๑๐}

โรงเรียนกาวีละวิทยาลัยเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษา มีทั้งนักเรียนที่มาจากในเขตอำเภอเมืองและอำเภอใกล้เคียง ทำให้นักเรียนมีความรู้พื้นฐานที่แตกต่างกัน คือมีทั้งนักเรียนเก่ง ปานกลาง และอ่อน นอกจากนั้นในการจัดระบบชั้นเรียนของโรงเรียนกาวีละวิทยาลัย ใช้ระบบการจัดห้องเรียนแบบคละชั้นเรียน จึงทำให้นักเรียนมีความรู้ความสามารถที่แตกต่างกัน ดังนั้นหากจะพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ครูผู้สอนควรพัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่สนองตอบความสามารถ ความสนใจ และความถนัดของนักเรียนเป็นรายบุคคล

นักวิชาการหลายท่าน อาทิ กิดานันท์ มะลิทอง บุญชม ศรีสะอาด นิพนธ์ สุขปริดี และ วิจิตร ศรีสะอาด ได้ให้ความเห็นว่า นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ควรนำมาใช้ในโรงเรียนที่สนองความแตกต่างเป็นรายบุคคลของนักเรียนได้ดี ได้แก่ บทเรียนโปรแกรม (Programmed Instruction) บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (Computer-Assisted Instruction) และ ชุดการสอน เป็นต้น และในการศึกษางานวิจัยทางการศึกษา พบว่าได้มีการพัฒนาบทเรียนสำเร็จรูปเพื่อนำมาใช้พัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นรายบุคคลในรูปแบบต่างๆ เช่น บทเรียนโปรแกรม และ บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ซึ่งเมื่อนำบทเรียนทั้ง ๒ รูปแบบมาใช้พัฒนาผู้เรียนแล้ว ปรากฏว่าทั้งสองบทเรียนโปรแกรม และ สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น

ปัจจุบันสภาพการจัดการเรียนการสอนรายวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนกาวีละวิทยาลัยยังขาดสื่อการเรียนการสอน ที่ตอบสนองความความแตกต่างระหว่างบุคคล หรือที่เรียกว่า สื่อแบบรายบุคคล ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาพระพุทธศาสนาไม่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานด้านผู้เรียน

จากการศึกษาผลการประเมินคุณภาพผู้เรียนในการทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ในสาระศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ย้อนหลัง ๓ ปีการศึกษา พบว่าในปีการศึกษา ๒๕๕๒ นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ ๕๒.๐๓ ปีการศึกษา ๒๕๕๓ นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ ๕๕.๔๒ และปีการศึกษา ๒๕๕๔ นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ ๔๒.๖๘ ซึ่งถือว่ามีความเฉลี่ยต่ำในระดับต่ำ ไม่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานด้านผู้เรียน ที่กำหนดให้นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ ๖๐ ขึ้นไป^{๑๑}

^{๑๐} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, กระทรวงศึกษาธิการ, **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑**, (กรุงเทพมหานคร : ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๒๗.

^{๑๑} โรงเรียนกาวีละวิทยาลัย. **สรุปผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3**. เชียงใหม่ : ๒๕๕๔. (อัสสัณนา)

จากประสบการณ์ในการสอน และจากการสอบถาม สัมภาษณ์ นักเรียนพบว่า ปัญหาสำคัญประการหนึ่งของนักเรียนคือ ความสามารถในการเรียนของนักเรียนที่ไม่เท่ากัน กล่าวคือ นักเรียนที่เรียนเก่งจะเรียนรู้ได้เร็วกว่า ในขณะที่นักเรียนที่มีความสามารถในการเรียนปานกลางและอ่อนจะเรียนได้ช้ากว่า ทำให้การเรียนไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะการสอน ของครูที่สอนนักเรียนที่มีความแตกต่างกันด้วยการใช้สื่อและเวลาในการเรียนรู้ที่เท่ากัน สำหรับสื่อที่สามารถสนองการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีศักยภาพที่แตกต่างกันนั้น พบว่าประเทศไทยยังขาดสื่อประเภทบทเรียนสำเร็จรูป ที่ใช้กับระบบคอมพิวเตอร์ช่วยการเรียนการสอน หรือที่เรียกว่าบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน โดยเฉพาะในรายวิชาสังคมศึกษา จึงจำเป็นต้องพัฒนาบทเรียนสำเร็จรูปที่ใช้กับระบบคอมพิวเตอร์ช่วยสอนให้เหมาะสมกับหลักสูตรของประเทศไทย และเป็นภาษาไทยให้นักเรียนไทย สามารถเข้าใจบทเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๑๒}

จากการข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษา เกี่ยวกับสื่อการสอนธรรมชาติแบบรายบุคคลของพระพุทธเจ้า และนำแนวคิดเกี่ยวกับการใช้สื่อการสอนธรรมชาติแบบรายบุคคลมาพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน เมื่อศึกษาค้นคว้างานวิจัยทางพระพุทธศาสนา พบว่ามีงานวิจัยที่เน้นเกี่ยวกับการใช้สื่อการสอนธรรมชาติแบบรายบุคคล สัมฤทธิ์ผลของสื่อแบบรายบุคคล รวมทั้งการนำแนวทางการใช้สื่อการสอนธรรมชาติแบบรายบุคคลไปประยุกต์ใช้ยังมีจำนวนน้อย ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาค้นคว้าว่า สื่อการสอนธรรมชาติแบบรายบุคคลที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา มีอะไรบ้าง และสัมฤทธิ์ผลของการใช้สื่อการสอนธรรมชาติแบบรายบุคคลเป็นอย่างไร หากนำสื่อการสอนธรรมชาติแบบรายบุคคลไปประยุกต์ใช้ในโรงเรียนจะมีสัมฤทธิ์ผลเป็น โดยมีแนวคิดที่จะนำสื่อที่สนองความแตกต่างระหว่างบุคคล คือบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน(Computer-Assisted Instruction) ประเภทศึกษาเนื้อหาใหม่ (Tutorial Instruction) เรื่องหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนา มาทดลองใช้ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ในรายวิชา ส๒๓๑๐๓ พระพุทธศาสนา ๕ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนกาวิละวิทยาลัย ปีการศึกษา ๒๕๕๖ ให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาสื่อการสอนธรรมชาติและสัมฤทธิ์ผลที่เกิดจากการใช้สื่อการสอนธรรมชาติแบบรายบุคคลในพระพุทธศาสนา

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาสัมฤทธิ์ผล และเจตคติในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนกาวิละวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ ที่เรียนจากสื่อการสอนธรรมชาติแบบรายบุคคล (บทเรียนคอมพิวเตอร์

^{๑๒} นิพนธ์ สุขปรดี, นวัตกรรมเทคโนโลยีการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : พินเณศ, ๒๕๒๑), หน้า ๑๓๒.

ช่วยสอน) ในรายวิชา ส๒๓๑๐๓ พระพุทธศาสนา ๕ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เรื่อง หลักธรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนา

๑.๒.๓ เพื่อเปรียบเทียบสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนระหว่างนักเรียนที่เรียนจากสื่อการสอนธรรมแบบรายบุคคล (บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน) กับนักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบปกติในรายวิชา ส๒๓๑๐๓ พระพุทธศาสนา ๕ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เรื่อง หลักธรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนา

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ ต้องการทราบว่าสื่อการสอนธรรมแบบรายบุคคลที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในการสั่งสอนบุคคลต่างๆ ที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา มีอะไรบ้าง และสัมฤทธิ์ผลของการใช้สื่อการสอนธรรมแบบรายบุคคลเป็นอย่างไร

๑.๓.๒ ต้องการทราบว่าหากนำสื่อการสอนธรรมแบบรายบุคคลไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน เรื่องหลักธรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนา ในรายวิชา ส๒๓๑๐๓ พระพุทธศาสนา ๕ สัมฤทธิ์ผลทางการเรียน และเจตคติ หลังการใช้สื่อการสอนธรรมแบบรายบุคคล (บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน) ของนักเรียนจะเป็นอย่างไร

๑.๓.๓ ต้องการทราบว่าหากนำสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน และเจตคติของนักเรียนที่เรียนจากสื่อการสอนธรรมแบบรายบุคคล (บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน) ไปเปรียบเทียบกับสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน และเจตคติของนักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบปกติ ในรายวิชา ส๒๓๑๐๓ พระพุทธศาสนา ๕ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เรื่อง หลักธรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนา จะมีความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตเนื้อหา

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาสื่อการสอนธรรมที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา ข้อมูลจากฐานข้อมูลสำเร็จรูป (CD-ROM) ข้อมูลจากระบบเครือข่ายสารสนเทศ (Internet) คัมภีร์ ตำราทางพระพุทธศาสนา เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและวิเคราะห์สัมฤทธิ์ผลของการใช้สื่อการสอนธรรมในพระพุทธศาสนา ศึกษาการนำสื่อการสอนแบบรายบุคคลไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งศึกษา วิเคราะห์สัมฤทธิ์ผลที่เกิดจากการนำสื่อแบบรายบุคคลไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชา ส๒๓๑๐๓พระพุทธศาสนา ๕ เรื่องหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนา กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนกาวีละวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ ปีการศึกษา ๒๕๕๖

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านเอกสาร

ศึกษาจากเอกสารหลักฐานที่เป็นชั้นปฐมภูมิ(Primary Sources) คือพระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ และเอกสาร ชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ วรรณคดี ฎีกา ข้อมูลจากฐานข้อมูลสำเร็จรูป (CD-ROM) ข้อมูลจากระบบเครือข่ายสารสนเทศ (Internet) คัมภีร์และตำราทางพระพุทธศาสนา และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การนำเสนอตัวอย่างในการศึกษาสื่อการสอนธรรมและสัมฤทธิ์ผลที่เกิดจากการใช้สื่อการสอนธรรมแบบรายบุคคลในพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้นำเสนอตัวอย่างของบุคคลและสัมฤทธิ์ผลที่เกิดขึ้นหลังจากการได้รับการเทศนาโปรด โดยใช้ประเภทของสื่อการสอนธรรมแบบรายบุคคลมาเป็นกรอบในการนำเสนอ และในการนำเสนอสื่อการสอนธรรมแบบรายบุคคลไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนกาวิละวิทยาลัย ปีการศึกษา ๒๕๕๖ นั้น ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของประชากรและกลุ่มตัวอย่างดังนี้

๑.๔.๓.๑ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยและรายงานในครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนกาวิละวิทยาลัย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ปีการศึกษา ๒๕๕๖ จำนวน ๒๑๒ คน

๑.๔.๓.๒ กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่ม ดังนี้

๑) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการหาคุณภาพของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ รายวิชา ส๒๓๑๐๓ พระพุทธศาสนา ๕ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เรื่อง หลักธรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ปีการศึกษา ๒๕๕๖ จำนวน ๒๒๓ คน ที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

๒) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการหาประสิทธิภาพของสื่อการสอนธรรมแบบรายบุคคล (บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน) รายวิชา ส๒๓๑๐๓ พระพุทธศาสนา ๕ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เรื่อง หลักธรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นนักเรียนห้อง ม. ๓/๗ ปีการศึกษา ๒๕๕๖ จำนวน ๓๐ คน ที่ได้จากการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) โดยการจับสลาก

๓) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม ดังนี้

(๑) กลุ่มทดลอง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓/๔ ปีการศึกษา ๒๕๕๖ จำนวน ๓๐ คน ที่เรียนจากสื่อการสอนธรรมแบบรายบุคคล ได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) โดยการจับสลาก และใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม เนื่องจากโรงเรียนกาวิละวิทยาลัย ใช้ระบบการจัดห้องเรียนแบบคณะชั้นเรียน ที่นักเรียนแต่ละห้องมีลักษณะของนักเรียนคล้ายกัน

(๒) กลุ่มควบคุม ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓/๒ ปีการศึกษา ๒๕๕๖ จำนวน ๓๐ คน ที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบปกติ ได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) โดยการจับสลาก และใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านเนื้อหาของสื่อการสอนธรรมแบบรายบุคคล

ขอบเขตด้านเนื้อหาของสื่อการสอนธรรมแบบรายบุคคลในพระพุทธศาสนานั้น ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตไว้ ๕ ประเด็น ได้แก่ ประเด็นที่ ๑ หลักการสอนและวิธีการสอนธรรมในพระพุทธศาสนา ประเด็นที่ ๒ ความแตกต่างระหว่างบุคคลในพระพุทธศาสนา ประเด็นที่ ๓ การสอนแบบรายบุคคลในพระพุทธศาสนา ประเด็นที่ ๔ สื่อการสอนในพระพุทธศาสนา และ ประเด็นที่ ๕ สื่อการสอนธรรมแบบรายบุคคลในพระพุทธศาสนา

สำหรับขอบเขตด้านเนื้อหาของสื่อการสอนธรรมแบบรายบุคคล ที่นำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ สื่อการสอนธรรมแบบรายบุคคล (บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน) รายวิชา ส๒๓๑๐๓ พระพุทธศาสนา ๕ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เรื่อง หลักธรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนา จำนวน ๕ ชุด ได้แก่ ชุดที่ ๑ ธรรมที่ควรรู้ (ขันธ ๕ อริยสัจ ๔) ชุดที่ ๒ ธรรมที่ควรละ (วิภูษะ ๓ ปปัญจธรรม ๓) ชุดที่ ๓ ธรรมที่ควรบรรลุ (อัตถะ ๓) ชุดที่ ๔ ธรรมที่ควรเจริญ ๑ (มรรคมงคล ๘ ปัญญา ๓ สัมปยุตธรรม ๗) และ ชุดที่ ๕ ธรรมที่ควรเจริญ ๒ (บุญกิริยาวัตถุ ๑๐ อุบาสกธรรม ๗ มงคล ๓๘)

๑.๔.๕ ตัวแปรในการวิจัย

ในงานวิจัยนี้กำหนดตัวแปรในการวิจัยเฉพาะการวิจัยในเชิงทดลอง ไว้ดังนี้

ตัวแปรต้น สื่อการสอนธรรมแบบรายบุคคล (บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน) เรื่อง หลักธรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนา

ตัวแปรตาม ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และเจตคติในการเรียนของนักเรียนที่เรียนจากสื่อการสอนธรรมแบบรายบุคคล (บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน)

๑.๔.๖ ระยะเวลา

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัยเชิงทดลอง คือ ภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๕๖

๑.๕ สมมุติฐานในการวิจัย

สมมุติฐานในการวิจัยเชิงทดลอง ครั้งนี้คือ

๑.๕.๑ นักเรียนที่เรียนโดยใช้สื่อการสอนธรรมแบบรายบุคคล (บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน) มีความก้าวหน้าทางการเรียนสูงขึ้น

๑.๕.๒ นักเรียนที่เรียนโดยใช้สื่อการสอนธรรมชาติแบบรายบุคคล (บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน) มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานการเรียนรู้ของโรงเรียน (นักเรียนร้อยละ ๖๕ ได้คะแนน ๖๐ คะแนน หรือมีผลการเรียนระดับ ๒ ขึ้นไป)

๑.๕.๓ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นจากก่อนเรียน และเจตคติของนักเรียนที่เรียนจากสื่อการสอนธรรมชาติแบบรายบุคคล (บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน) อยู่ในระดับมาก

๑.๕.๔ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนที่เรียนจากสื่อการสอนธรรมชาติแบบรายบุคคลสูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบปกติ

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

สื่อการสอนธรรมชาติแบบรายบุคคล หมายถึง เทคนิค วิธีการ เครื่องมือ หรืออุปกรณ์ที่เป็นสื่อการสอน หรือนำมาประกอบการสอนที่ใช้กับนักเรียนเป็นรายบุคคล หรือสื่อที่นำมาใช้สอนบุคคลเป็นรายบุคคล (ครั้งละ ๑ คน)

สื่อการสอนธรรมชาติแบบรายบุคคลในพระพุทธศาสนา หมายถึง สื่อการสอนธรรมชาติแบบรายบุคคล ที่พระพุทธองค์นำมาประกอบการสอนที่ใช้กับนักเรียนเป็นรายบุคคล เป็นสื่อที่นำมาใช้สอนบุคคลเป็นรายบุคคล (ครั้งละ ๑ คน) ซึ่งแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท ได้แก่ สื่อบุคคล สื่อเทคนิค วิธีการ สื่อสิ่งพิมพ์ วัสดุ อุปกรณ์ และสื่อโสตทัศนูปกรณ์

สื่อการสอนธรรมชาติแบบรายบุคคล (บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน) หมายถึง สื่อการสอนธรรมชาติแบบรายบุคคล ที่ผู้วิจัยผลิตขึ้นเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชา ส๒๓๑๐๓ พระพุทธศาสนา ๕ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เรื่อง หลักธรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนา

สัมฤทธิ์ผลของสื่อการสอนธรรมชาติแบบรายบุคคล หมายถึง ผลสำเร็จที่เกิดขึ้นจากการนำสื่อการสอนธรรมชาติแบบรายบุคคลไปใช้ ทั้งที่ปรากฏในทางพระพุทธศาสนา และการนำไปประยุกต์กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนกาวิละวิทยาลัย์ จังหวัดเชียงใหม่ ปีการศึกษา ๒๕๕๖

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง คะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนการเรียน (Pre-test) และหลังการเรียน (Post-test) ที่นักเรียนต้องทำก่อนและหลังศึกษาสื่อการสอนธรรมชาติแบบรายบุคคล (บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน) และ การเรียนด้วยวิธีสอนแบบปกติ

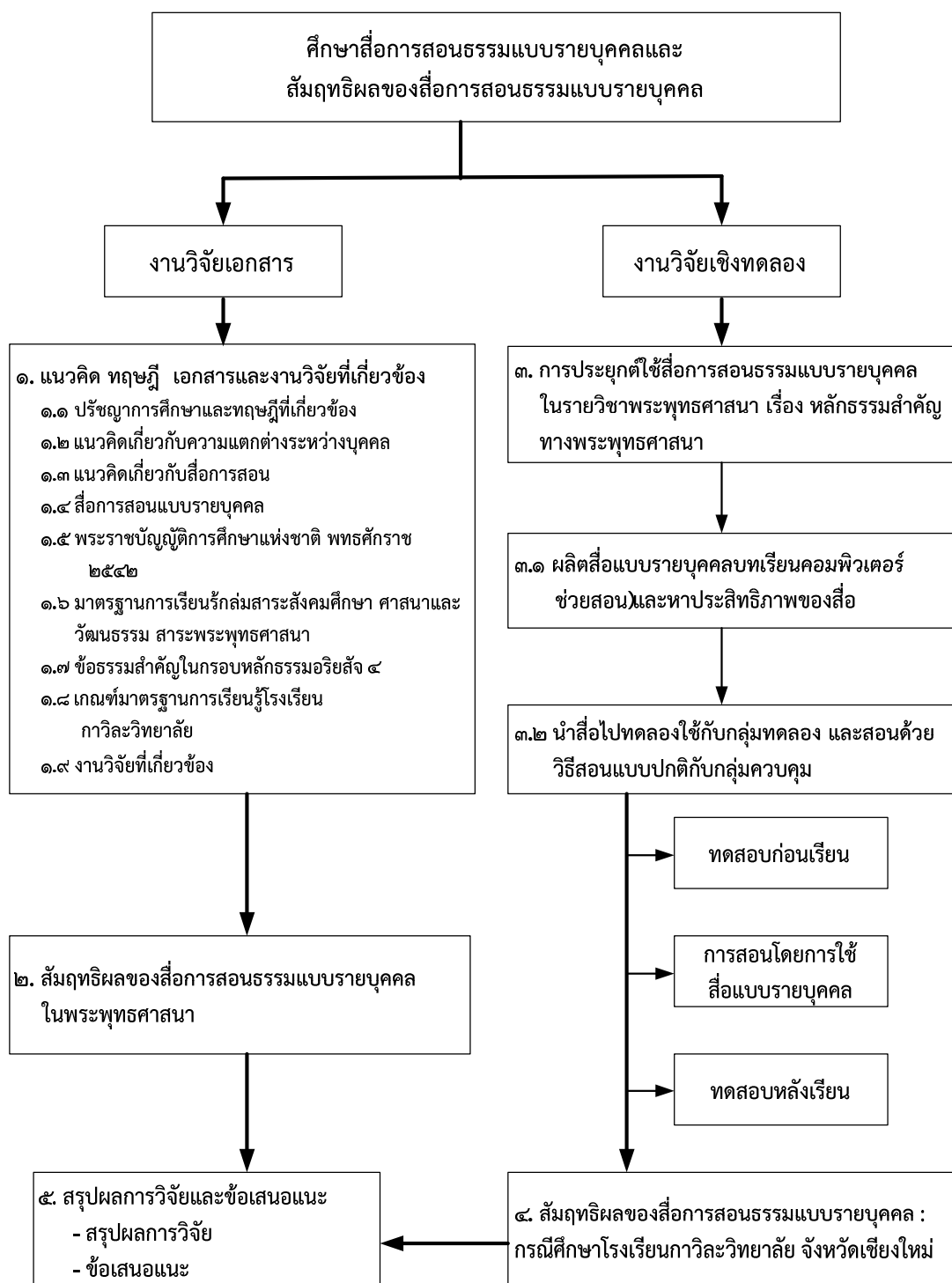
เจตคติ หมายถึง ความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนจากสื่อการสอนธรรมชาติแบบรายบุคคล(บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน) และ การเรียนจากวิธีสอนแบบปกติ

การเรียนรู้จากสื่อการสอนธรรมแบบรายบุคคล หมายถึง การจัดการเรียนการสอน ในรายวิชา ส๒๓๑๐๓ พระพุทธศาสนา ๕ เรื่อง หลักธรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนา โดยใช้สื่อการสอนธรรมแบบรายบุคคล (บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน)

การเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบปกติ หมายถึง การจัดการเรียนการสอน ในรายวิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง หลักธรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนา โดยไม่ใช้สื่อการสอนธรรมแบบรายบุคคล (บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน)

๑.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดเป็นกรอบแนวคิด (Conceptual Framework) ไว้ดังนี้

แผนภาพที่ ๑ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

๑.๘ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๘.๑ ได้ทราบเกี่ยวกับสัมฤทธิ์ผลที่เกิดจากการใช้สื่อการสอนธรรมแบบรายบุคคลที่ปรากฏในหลักฐานทางพระพุทธศาสนา

๑.๘.๒ ได้สื่อการสอนธรรมแบบรายบุคคล (บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน) ในรายวิชา ส๒๓๑๐๓ พระพุทธศาสนา ๕ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เรื่อง หลักธรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนา ที่สนองตอบความต้องการ ความสามารถ และความถนัดของนักเรียนได้เต็มตามศักยภาพ

๑.๘.๓ ได้ทราบถึงสัมฤทธิ์ผลที่เกิดจากการนำสื่อการสอนธรรมแบบรายบุคคล (บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน) ในรายวิชา ส๒๓๑๐๓ พระพุทธศาสนา ๕ เรื่อง หลักธรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนา ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ โรงเรียนกาวิละวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ ปีการศึกษา ๒๕๕๖

๑.๘.๔ ได้แนวทางในการพัฒนาสื่อการสอนธรรมแบบรายบุคคล ที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน สมองตอบความแตกต่างระหว่างบุคคล ความสามารถ และความถนัดของนักเรียนแต่ละคนได้เต็มตามศักยภาพ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ